

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref

Dato

16/446-

20. desember 2018

E.ON Wind Norway, branch of E.ON Wind Norway - Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverk i Birkenes kommune - klagesak

1. Bakgrunn

E.ON Wind Norway, branch of E.ON Wind Norway (E:ON Wind) søkte 30. april 2013 om konsesjon for Storehei, Oddehei og Bjelkeberg vindkraftverk i Birkenes kommune. I søknaden var det lagt til grunn en utbyggingsløsning innenfor de tre delområdene med en samlet installert effekt på inntil 200 MW.

Planområdene er lokalisert omtrent 15 kilometer nord for Birkenes. Områdene ligger på et kupert platå- og heilandskap i høydslagene 300-350 moh. vest for Tovdalen, som utgjør en dyp og større hoveddal i nord-sørlig retning. Risdalen ligger mellom planområdene og avgrenser Oddeheiaområdet mot vest og Bjelkeberg mot øst. Det totale arealet for alle tre prosjektene var på om lag 25 km², hvorav Bjelkeberg planområde utgjør omtrent 7 km² og Oddeheia omtrent 3,5 km².

Prosjektet var planlagt realisert i to trinn, hvor det første trinnet skulle bygges ut med 80 MW og knyttes mot regionalnettet i Vegusdal. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ga i mars 2014 konsesjon til Storehei vindkraftverk med tilhørende nettilknytning mens søknadene for Bjelkeberg og Oddeheia vindkraftverk ble stilt i bero. Konsesjonsvedtaket for Storehei vindkraftverk ble påklaget, og i klagevedtak datert 11. august 2016 avsto Olje- og energidepartementet konsesjonssøknaden.

NVE ble deretter anmodet om å ta søknadene for Oddeheia og Bjelkeberg til realitetsbehandling. NVE ga den 8. desember 2017 konsesjon og ekspropriasjonstillatelse til å bygge og drive Oddeheia og Bjelkeberget vindkraftverk med samlet installert effekt inntil 85 MW.

Postadresse
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo
postmottak@oed.dep.no

Kontoradresse
Akersgata 59
oed.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org no.
977 161 630

Avdeling
Energi- og
vannressursavdelingen

Saksbehandler
Anne Haug
22 24 69 23

2. Klagene

NVE har mottatt 10 klager på konsesjonsvedtaket. NVE har ikke funnet grunnlag for å oppheve eller endre vedtakene, og har sendt saken over til Olje- og energidepartementet for klagebehandling, jf. NVEs oversendelsesbrev av 13. mars 2018.

Olje- og energidepartementet gjennomførte klagebefaring i området 23. mai 2018 med representanter fra Birkenes kommune, klageparter og grunneiere. Det ble avholdt et åpent møte i Birkenes kommunehus, og mange av de fremmøtte deltok også på den etterfølgende befaringsen. Departementet har også hatt møter med representanter fra både utbygger, kommunen/distriktet og klagerne.

For en nærmere gjengivelse av klagene viser departementet til NVEs oversendelsesbrev av 13. mars 2018. Klagegrunnene er i noen grad overlappende, og departementet behandler derfor anførselene tematisk.

3. Departementets vurdering

3.1 Innledning

Departementet viser til at det kan gis konsesjon til vindkraftverk når fordelene ved utbyggingen overstiger de skader og ulemper tiltaket kan medføre, energiloven § 3-1 jf. § 2-1. NVE er delegert myndigheten til å avgjøre søknader om konsesjon til vindkraftverk. Som konsesjonsmyndighet må da NVE gjøre seg opp en mening om grunnlaget for å gi konsesjon er oppfylt basert på den samlede dokumentasjonen i saken. Fordelene ved en vindkraftutbygging er i hovedsak verdien av den kraftproduksjonen utbyggingen vil gi. Verdien av kraftproduksjonen må veies mot de skader og ulemper utbyggingen kan medføre. På grunnlag av eksisterende kunnskap om vindforholdene, har NVE kommet til at vindkraftverket vil være konkurransedyktig i det norsk-svenske elsertifikatmarkedet. Departementet bemerker at turbinteknologien er i stadig utvikling, noe som blant annet gir reduserte kostnader og styrket økonomi i vindkraftprosjekter. Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverk har en prosjektøkonomi om lag som gjennomsnittet av vindkraftverk i Norge, og utbyggingen vurderes å ha en klar positiv nåverdi. Departementet legger dette til grunn for den samlede vurderingen av prosjektet nedenfor.

3.2 Saksbehandlingen

Departementet skal i klagebehandlingen vurdere de synspunkter klagerne kommer med. Departementet kan prøve alle sider av saken og ta hensyn til nye omstendigheter, jf. forvaltningsloven § 34 annet ledd. I departementets vurdering av om konsesjon etter energiloven skal opprettholdes, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Energiloven skal sikre at produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte, herunder skal det tas hensyn til allmenne og private interesser som blir berørt.

I den skjønnsmessige vurderingen som foretas etter energiloven i klagesaken, vurderes miljøkonsekvensene av tiltaket i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der de samfunnsøkonomiske fordelene må avveies mot ulempene, herunder eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet. Prinsippene i naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter energiloven. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene iakttas ved departementets behandling av denne klagesaken.

Christer Birkeland m/flere mener det er begått en saksbehandlingsfeil etter forvaltningsloven § 27 da de som grunneiere ikke har blitt tilsendt NVEs vedtak. De mener også at ordfører i Birkenes har opptrådt uetisk og ut over sine fullmakter. De mener det er brudd på god forvaltningsskikk at ordføreren i denne saken står oppført som kommunens saksbehandler. Flere av klagerne viser til at søker og grunneierne ga lovnader om økonomisk kompensasjon og avbøtende tiltak rett før kommunen skulle behandle saken. På vegne av Motvind har Advokatfirmaet DSA konkludert med at det er begått feil under kommunens behandling av konsesjonssøknaden, som må føre til at kommunestyrevedtaket er ugyldig. Det vises i all hovedsak til kommunens behandling av de ytelser grunneierne har tilbudt i tilknytning til vindkraftprosjektet. DSA mener at ugyldig kommunestyrevedtak kan medføre at konsesjonsvedtaket fattet av NVE også må anses ugyldig, jf. brev datert 27. august 2018 til departementet.

NVE opplyser at alle grunneiere for Oddeheia og Bjelkeberget vindkraftverk med tilhørende nettilknytning ble varslet om NVEs vedtak gjennom brev fra E.ON datert 19. desember 2017. E.ON informerte NVE om varslingen ved e-post av samme dag. Departementet viser til at etter forvaltningsloven § 27 skal parter i saken gis skriftlig underretning om vedtak. Departementet merker seg at selve underretningen i denne saken er foretatt av tiltakshaver. Alle grunneiere innenfor et planområde er parter i saken. Birkeland oppgir at de har en hytte ved Ramsetjønn, som ligger innenfor planområdet. Departementet konstaterer at Ramsetjønn ligger på grensen til planområdet. Departementet bemerker at Birkeland uansett har påklaget vedtaket, og at eventuell manglende underretning ikke har hatt betydning for hans interesser i saken.

Departementet tar ikke i klagesaken her stilling til klagerens anførsler om kommunens og spesielt ordførerens rolle i behandlingen av søknaden, men anser dette som et kommunerettslig spørsmål. Departementet legger til grunn at Birkenes kommune gjennom kommunestyrevedtak stiller seg positiv til utbygningsplanene. Departementet viser til at Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder i brev av 24. juli 2017 ikke finner at det hefter usikkerhet ved gyldigheten av kommunens avgjørelse om å stille seg positiv til vindkraftutbyggingen.

DSA viser til en uttalelse fra NVE om at konsesjonssøknaden ikke ville blitt tatt til behandling dersom kommunens innsigelse til vindkraftverket hadde bestått, og anfører at NVEs konsesjonsvedtak derfor er basert på kommunens vedtak. Departementet bemerker at kommunen er en viktig høringspart i saken.

Departementet vil imidlertid understreke at en konsesjonssøknad etter energilovgivningen avgjøres etter en totalavveining av fordeler og ulemper for allmenne og private interesser. Lokal aksept er et av flere hensyn som vurderes. Departementet merker seg at kommunestyret er delt i sitt syn, men med et positivt vedtak (11-10).

3.2 Kunnskapsgrunnlaget

I samsvar med naturmangfoldloven bygger departementet klagebehandlingen på følgende dokumentasjon som kunnskapsgrunnlag i saken:

- Konsesjonssøknadene med konsekvensutredninger og fagrapporter.
- NVEs konsesjonsvedtak av 8. desember 2017, og høringsuttalelser i den forbindelse.
- Klagene på NVEs konsesjonsvedtak og NVEs vurdering av disse i oversendelsesbrev av 13. mars 2018.
- Departementets befarings- og folkemøte 23. mai 2018.
- Informasjon gitt departementet under møter med de ulike partene.
- Norsk Rødliste for arter (2015) og Norsk Rødliste for naturtyper (2011).
- Naturbase og Artsdatabanken.
- Etterfølgende innspill mottatt som ledd i klagebehandlingen.

Kravet til kunnskapsgrunnlag skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Flere klagerparter anfører at utredningene er mangelfulle og at kunnskapsgrunnlaget etter naturmangfoldloven § 8 ikke er tilfredsstillende. Flere av klagerne viser til Olje- og energidepartementets klagevedtak for Storehei, hvor departementet påpekte at føre var-prinsippet av den grunn måtte inngå i vurderingen av saken.

Naturvernforbundet i Vest-Agder mener at NVE ikke har tillagt naturen tilstrekkelig egenverdi, og viser til utfordringer ved tap av biologisk mangfold. Naturvernforbundet fremhever en rekke arter, herunder rødlistede, som krever store arealer til hekking, spillplasser og leveområder, og som vil bli berørt av en utbygging. Det bemerkes også manglende utredning av flaggermus. Flere fremhever Olje- og energidepartementets avslag i Storeheisaken, og stiller spørsmål ved at det gis konsesjon i samme planområdet uten at det er foretatt nye feltanalyser. Klagerne viser til departementets vurdering i klagesaken for Storehei vindkraftverk, hvor departementet konstaterte usikkerhet for virkninger for både naturtyper, vegetasjon og fugl, og la til grunn føre-var prinsippet i sin samlede vurdering.

Departementet viser til tidligere høringsuttalelser fra *Fylkesmannen i Aust-Agder*. Fylkesmannen anbefalte at en uavhengig part foretar naturtypekartlegging i henhold til DN-håndbok nr. 13 for alle områder som blir berørt av planene. NVE og Fylkesmannen er under behandlingen av Oddeheia og Bjelkeberg, blitt enige om at naturtypekartlegging m.m. kan utsettes til etter et eventuelt vedtak om konsesjon. Det forutsettes i så fall at det skal gjennomføres naturtypekartlegging og fremlegges en vurdering av planområdene før NVE kan ta detaljplan og MTA-plan til behandling. Dersom tiltaket kan gi vesentlige virkninger for naturtyper av viktig regional eller nasjonal verdi og/eller rødlistede fuglearter eller fuglearter av nasjonal forvaltningsinteresse, skal planene tilpasses slik at konsekvensnivået ikke overstiger "lite negativt" i regional skala. Etter NVEs vurdering vil et slikt vilkår om

fremlegging av tilleggsinformasjon være tilstrekkelig til at naturmangfoldlovens bestemmelser er oppfylt.

Motvind er uenig i at tilpasninger i detaljplanen/MTA oppfylder naturmangfoldloven §§ 8-12, og mener NVE ved sitt konsesjonsvedtak åpner for at føre var-prinsippet kan fravikes.

Departementet konstaterer at Fylkesmannen i Aust-Agder finner at det er godt nok å sette et slikt vilkår. Da det ble gitt avslag på konsesjon for Storehei, mente departementet det kunne foreligge en reell risiko for skade på naturmangfoldet. Det er 5 år siden E.ON søkte konsesjon for de tre prosjektene i Birkenes, og kunnskapsgrunnlaget for planområdene har etter det vært det samme. E.ON har imidlertid foretatt en oppdatering av kunnskapsgrunnlaget for naturmiljø. Det ble gjennomført en første kartlegging/feltbefaring i mai 2018 som ble fulgt opp av ytterligere undersøkelser i august. Departementet har mottatt rapporten om oppdateringen, og E.ON har i møte med departementet 4. september 2018 utdypet konklusjonene fra undersøkelsene.

Motvind har i brev av 15. oktober kommentert den oppdaterte naturmiljørapporten, og mener fortsatt at det er et for dårlig kunnskapsgrunnlag. Motvind mener det er viktig at en ikke bare vurderer et planområde for seg, og at forvaltningen må ta hensyn til virkninger som tiltak vil kunne ha på tilgrensende områder/økosystemer. Motvind mener at KU, og i enda mindre grad den oppdaterte rapporten om naturmangfold, utelukkende har fokus på planområdet og mangler et helhetlig økosystemperspektiv.

Departementet viser til at NVE og Fylkesmannen er enige om at naturtypekartlegging og vurdering av planområdene skal fremlegges før NVE kan ta detaljplan og MTA-plan til behandling. Departementet finner at kravene i naturmangfoldloven §§ 8-12 er oppfylt for å kunne vurdere konsesjonsspørsmålet, men at spørsmålet om kunnskapsgrunnlaget også kan bli tema i forbindelse med behandling av detaljplan og MTA-plan.

3.3 Nettkapasitet og nettilknytning

Etter at det ble gitt avslag på konsesjon til Storehei vindkraftverk, ble det tilgjengelig kapasitet i nettet til Oddeheia og Bjelkeberget. Hovatn Aust vindkraftverk konkurrerte om denne kapasiteten, men også dette kraftverket har fått endelig avslag på konsesjon. Departementet legger nå til grunn at det er tilgjengelig kapasitet i nettet til utbyggingen.

Nettilknytningen av anlegget planlegges med en om lag 2 km 33 kV-kraftledning fra planområdet på Oddeheia til transformatorstasjonen i planområdet på Bjelkeberg. Mastene vil i hovedsak gå parallelt med eksisterende 300 kV-kraftledning mellom Kristiansand og Arendal. Konkret plassering av transformatorstasjonen skal fremgå og godkjennes i en detaljplan.

Ved en eventuell konsesjon, forutsettes at 33 kV-kraftledningen mellom Oddeheia og Bjelkeberget skal utformes med hengeisolatorer for å redusere faren for elektrokusjon av store fugler.

3.4 Naturmangfold

For temaet fugl var konklusjonen "stor negativ konsekvens" i konsekvensutredningen, ettersom planområdet omfatter relativt store potensielle leveområder for truede og nært truede fuglearter. I tillegg er det registrert en rekke lokalt og regionalt viktige storfugl- og orrfugleikplasser innenfor området. *Motvind* mener at beslutningsgrunnlaget er utilstrekkelig for flere rødlistede arter, deriblant hubro. For hubro mener *Motvind* det er kritikkverdig at ikke nye effektive metoder for kartlegging er tatt i bruk. De tre planområdene for Storehei, Oddeheia og Bjelkeberg er alle vurdert som potensielle leveområder for arten.

I klagevedtaket for Storehei fant departementet at de negative konsekvensene for fugl hadde vesentlig betydning for konsesjonsspørsmålet, og bemerket at utredningene for enkelte fuglearter syntes å være mangelfulle. Usikkerheten rundt omfanget av konsekvensene for fugl veide derfor tungt i departementets samlede vurdering av ulempene ved utbygging av Storehei. I det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget, jf. Rambølls notat om naturmangfold datert mai 2018, opplyses at det *ikke* er registrert fugl av stor verdi, som vil kunne bli berørt av en utbygging innenfor planområdet. Trelerke (NT) ble registrert innenfor Bjelkeberg planområde. Lokale kjentpersoner har observert kongeørn nord for Oddeheia planområde. Arten er antatt å ikke hekke innenfor planområdet, men bruker trolig deler av området i jaksammenheng. Under befaringene ble det søkt etter hekkende hønsehauk innenfor begge planområdene. Det ble ikke observert, men det vurderes likevel at Bjelkeberg kan være et potensielt leveområde for et hønsehaukpar. Det ble heller ikke observert annen rovfugl. I notatet vurderes at områdene i de brattere lisdene med eldre skog utenfor planområdene, det vil si innenfor influensområdet til Oddeheia og området øst for planområdet til Bjelkeberg, har et større potensial for hekkende rovfugl (hubro og vandrefalk). Bestandene av skogsfugl (storfugl og orrfugl) er solide, og utbygging av vindkraftverkene vil ikke få betydning for regional- eller nasjonal bestandsutvikling. Planområdet har imidlertid stor betydning for disse artene, og det er registrert røy og tiur og spillplasser for disse.

Konklusjonen fra den oppdaterte rapporten er at konflikten til fugl kan nedskaleres fra "stor negativ" til "liten/middels negativ" ved bedre kartlegging, avgrensing og verdisetting og grundige MTA-planer. Ved å planlegge adkomstveiene utenom myrene i områdene vil konflikt kunne unngås med viktige spillplasser for storfugl. Departementet forutsetter at anbefalingene i rapporten følges opp i detaljplanleggingen og at adkomstvegene legges utenfor disse myrene der det er praktisk mulig.

Når det gjelder eventuelle virkninger for flaggermus, skal artskartleggingen før detaljplanleggingen også ta stilling til muligheten for om rødlistede flaggermusarter kan bli berørt. Registreringer av eventuelle rødlistede flaggermusarter skal hensyntas best mulig i detaljplanleggingen av prosjektet.

Det er registrert fire mindre lokalt til regionalt verdifulle/sårbare naturtyper av gammelskog med død ved og edellauvskog, og som vil kunne bli påvirket av utbyggingen. To av områdene ligger i utkanten av planområdet. Det er et potensial for ytterligere små områder med verdifulle naturtyper av eldre skog, spesielt sør i Bjelkeberg planområde. Ved nærmere

kartlegging vil det være mulig å detaljplanlegge tilkomstveier og adkomstveier samt turbinplasseringer slik at naturtypene ikke vil bli berørt av utbyggingen, og departementet forutsetter at slik detaljplanlegging legges til grunn for utbyggingen. Blant annet kan veiene legges i hogstpåvirket skog, som for øvrig er dominerende i planområdene. Dersom det må gjøres en differensiering ut fra naturtypenes verdi, bør utbyggingen særlig søke å unngå negative konsekvenser for de regionalt viktige naturtypene. Departementet viser til at NVE har ansvaret for godkjenningen av detaljplaner/MTA og tilsyn med anleggsvirksomheten, og forutsetter at anbefalingene i den oppdaterte rapporten legges til grunn for dette arbeidet, jf. vilkårene post 15.

3.5 Landskap, friluftsliv og nærhet til det vernede Tovdalsvassdraget

Klagerne mener at verdisetningen for Bjelkeberget som friluftsområde ikke er i tråd med områdets reelle verdi, da vindturbinene vil dominere landskapsbildet over et stort område, herunder svært viktige friluftsområder. Rislåknuten fremheves som et viktig turmål i kommunen. Med en utbygging vil man se utbyggingsområdet i vest, og således endre utsynet fra Rislåknuten. Det samme gjelder utsynet fra andre populære turmål som Heimdalsknuten, Håstølnuten, Hengeknuten m.fl. E.ON viser til at avstanden mellom planområdene og toppunktene/turmålene, som er fremhevet i klagene, varierer mellom 2 og 15 km, og at flere av dem ligger over 10 km unna tiltaksområdet. Departementet bemerker at tiltaket vil bli synlig fra mange av turområdene, men er enig med NVE i at den visuelle belastningen ikke kan anses som vesentlig med en slik avstand fra vindkraftverk. Departementet anser at betydningen for negative virkninger for landskap og friluftsliv var større ved en utbygging i Storehei, enn det som gjør seg gjeldende i Oddeheia/Bjelkeberg.

Kraftverkene er planlagt lokalisert i deler av nedbørsfeltet til det vernede Tovdalsvassdraget. Tovdalsvassdraget er et anbefalt type-/referansevassdrag og er en viktig del av dette varierte og attraktive landskapet. Etablering av vindkraftverk er imidlertid ikke i strid med vernevedtaket for vassdrag. Departementet kan ikke se at tiltaket er uforenlig med vernet av Tovdalsvassdraget.

3.6 Støy

Flere klagere fremhever og er bekymret for vindkraftverkernes støyvirkninger for både fastboende og for fritidseiendommene i området. NVE har ikke krevd oppdatert støykart basert på 4 MW-turbiner, selv om dette basert på dagens teknologi kan være en sannsynlig turbinstørrelse. Det er etter klagerens mening for sent å fremlegge oppdaterte støyberegninger ved detaljplanleggingen av tiltaket.

Det anføres at de fleste industrielle støykilder må stenge ned eller redusere støynivået om natten, men dette gjelder ikke for vindkraftverk. Tvert imot så kan vindkraftstøyen om natten føles økende fordi andre lyder dempes. Den lange varigheten til vindturbinestøyen er en av flere faktorer som kan gjøre støy fra vindkraftverk plagsom for omgivelsene. Støyvirkninger er derfor et viktig tema ved vurderingen av vindkraftutbygging i områder hvor det finnes en viss bebyggelse.

E.ON bemerker at reviderte støyberegninger, oversendt NVE i november 2017, viser at ingen fastboliger eller fritidsboliger selskapet ikke har avtale med, vil få støyvirkninger som overskrider retningslinjen på $L_{den}45$ dBA.

NVE har satt et vilkår som synes å tillate at støynivået kan overskride grensen på $L_{den} 45$ dBA – "*dersom det vurderes som nødvendig for vindkraftverkets realiserbarhet*". Etter departementets mening er ikke dette et tilfredsstillende vilkår når det gjelder støyvirkninger. Departementet bemerker at dersom E.ON ikke lykkes med å oppnå enighet om frivillig avtale med en eier, er det konsesjonærens ansvar å sørge for plassering av turbinene med tilstrekkelig avstand fra nærmeste turbin til eventuell hytte eller bolig, som gjør at retningslinjen ikke overskrides. Departementet presiserer at dette fastsettes som et ufravikelig konsesjonsvilkår. NVEs vilkår må endres dersom konsesjonen stadfestes.

Det skjer regelmessig endringer i vindkraftverkernes layout og turbintype i forbindelse med NVEs behandling av MTA-planer etter at konsesjon er gitt. Denne fleksibiliteten åpner for detaljprosjektering av prosjektene og tar hensyn til teknologiutvikling på turbinsiden. Slike endringer kan særlig påvirke støybildet. Alle berørte parter må derfor informeres når slike endringer fremlegges i MTA-planer. Oppdatert støykart relatert til endelig layout og turbintype vil etter departementets mening, være nødvendig. NVE må sørge for en åpen prosess med informasjon og høring i kommunen, blant naboer og alle parter når endringer i utbyggningskonseptet som berører disse gruppene fremlegges i MTA planer. MTA-planen kan ikke godkjennes uten at alle nødvendige støyreducerende tiltak pålegges. Departementet viser her til vilkåret om støy.

Klagerne mener at det bør stilles krav utover at støyen holdes innenfor dagens grenseverdi på $L_{den} 45$ dBA som et årsgjennomsnitt. Det påpekes at et årsgjennomsnitt vil kunne medføre at naboer vil måtte leve med lengre perioder hvor det støyer mer enn grenseverdien. Departementet konstaterer at dagens støyretningslinje definerer grenseverdien for støy fra vindkraftverk som gjennomsnittsverdi, og legger derfor til grunn at dette kravet er tilstrekkelig.

Motvind krever at utbygger må gjennomføre støymålinger ved alle boliger som ligger innenfor eller nær $L_{den} 45$ dBA-grensen (såkalt immisjonsmåling). NVE vurderer dette som lite hensiktsmessig. NVE mener derimot krav til *emisjonsmåling* kan være formålstjenlig. Da måles kildestøyen fra vindturbinene på Oddeheia og Bjelkeberget, og støyutbredelsen beregnes på nytt. Departementet er enig i dette, og legger til grunn at emisjonsmåling vil bli foretatt ved eventuell usikkerhet med hensyn til om støyvilkårene overholdes.

Tiltaket vil ha støykonsekvenser for friluftsjakter både i planområdet og i tilgrensende områder, og tiltakets støy for friluftsliv og rekreasjon i området vil være over de anbefalte grensene for "stille områder". Departementet finner imidlertid ikke dette avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

3.7 Skyggekast og visuelle virkninger av lyssetting

Klagerne krever at utbygger pålegges å montere sensorer som måler skyggekast ved de mest berørte boligene. Det kreves videre vilkår om at turbinene stoppes dersom skyggekast overskrider grensene på 8 timer/år eller 30 min pr. dag. E.ON har fremlagt reviderte skyggekastberegninger for de to alternative utbyggingsløsningene, basert på høyere og lengre turbinblader enn det som ble lagt til grunn for tidligere utredninger. Beregningene viser at enkelte boliger og fritidsboliger kan få skyggekast over retningslinjene. Enkelte vindturbiner vil måtte stenges ned når solforhold og årstid medfører at skyggekast overskrider retningslinjene for bebyggelsen rundt Oddeheia og Bjelkeberget. Det finnes i dag teknologiske løsninger som medfører at nedstengning og oppstarting av enkeltturbiner kan skje raskt når dette er nødvendig og uten at det vil medføre vesentlige produksjonstap. NVE mener at skyggekast ikke vil bli noe vesentlig problem for bebyggelsen rundt tiltaksområdet, og mener at vilkåret som er satt må anses som tilstrekkelig.

Også for temaet skyggekast har NVE benyttet formuleringen "*dersom det vurderes nødvendig for vindkraftverkets realiserbarhet at støynivået overstiger Lden 45 dBA*" i vilkåret. Etter departementets mening er dette vilkåret heller ikke tilfredsstillende når det gjelder virkninger av skyggekast. Departementet bemerker at dersom E.ON ikke lykkes med å oppnå enighet om frivillig avtale med en eier, er det konsesjonærens ansvar å sørge for en etablering av turbinene som gjør at retningslinjene ikke overskrides. Dette må være et ufravikelig krav og NVEs forslag til vilkår endres dersom konsesjon stadfestes.

3.8 Vurdering av økosystemtilnærming og samlet belastning

Ved behandling av søknaden etter energiloven skal påvirkning på et økosystem vurderes ut fra den samlede belastningen som økosystemet er eller vil bli utsatt for. Mindre eller enkeltvis tiltak vil ofte hver for seg ikke ha vesentlige virkninger for truede arter eller naturtyper. Når flere utbyggingstiltak i et område samlet kan få vesentlige virkninger, skal tiltakets kumulative effekter sammen med andre gjennomførte og planlagte tiltak i influensområdet vurderes. I departementets vurdering er det tatt hensyn til andre allerede eksisterende inngrep og forventede fremtidige inngrep og påvirkninger. For den omsøkte byggingen av vindkraftverket og nettilknytningen, vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer i vedtaket her.

Det har vært planlagt og omsøkt flere prosjekter i regionen. "Hovatn Aust" i Bygland kommune ble avslått i OEDs klagevedtak av 19. januar 2018. Når det gjelder "E 18 Vindpark" i Lillesand og Grimstad kommuner, avsluttet tiltakshaver planleggingen av prosjektet, jf. brev til NVE den 27. februar 2015, men det ble senere gitt konsesjon til et nedskalert prosjekt, "Lillesand kraftverk" jf. departementets klagevedtak av 30. november 2016. Søknaden om konsesjon til "Skveneheii vindkraftverk" i Åseral kommune i Vest-Agder, noen mil vest for planområdene i Birkenes, ble avslått ved departementets klagevedtak av 3. februar 2017.

Departementet er ikke kjent med at det foreligger større utbyggingsplaner i området, som kan få vesentlige virkninger for arter og naturtyper og som samtidig blir berørt av Oddeheia og Bjelkeberg vindkraftverker. Departementet mener det er liten grunn til å forvente at

belastningen vil bli vesentlig større som følge av sumvirkninger med andre eksisterende eller planlagte inngrep. Departementet finner at de omsøkte kraftverkene vil gi en begrenset økning i den samlede belastningen på naturmangfold og økosystemer i regionen.

4. Departementets konklusjon

Etter en samlet vurdering finner departementet at fordelene og nytten ved tiltaket er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. Vilkårene for konsesjon er oppfylt, jf. energiloven § 3-1, jf. § 1-2.

Det fastsettes følgende vilkår i anleggskonsesjonen:

Anleggskonsesjonen post 18 skal lyde:

Med mindre det finnes annet grunnlag, skal støynivået ved bygninger med støyfølsom bruk ikke overstige L_{den} 45 dBA. Dersom konsesjonær mener at bygninger med støynivå over L_{den} 45 dBA ikke har støyfølsom bruk, skal dette dokumenteres i detaljplanen.

Anleggskonsesjonen post 19 skal lyde:

Med mindre det finnes annet grunnlag, skal omfanget av skyggekast ved bygninger med skyggekastfølsom bruk ikke overstige åtte timer faktisk skyggekast pr år eller 30 minutter per dag. Konsesjonær skal i detaljplanen legge frem dokumentasjon om at kravet er oppfylt for alle bygninger som er utsatt for skyggekast.

5. Ekspropriasjon

Departementet viser til vurderingen av konsesjonsspørsmålet etter energiloven. De samfunnsmessige fordelene knyttet til Bjelkeberg og Oddeheia vindkraftverker er større enn skader og ulemper ved utbyggingen. Oreigningslova § 2 anses oppfylt, oreigningslova § 2 annet ledd, jf. § 2 pkt. 19.

Departementet minner om at tillatelsen til ekspropriasjon faller bort dersom ikke skjønn er krevd innen ett år etter endelig vedtak er fattet, jf. oreigningslova § 16.

Departementet forutsetter at tiltakshaver prøver å komme frem til minnelige ordninger med de grunneiere/rettighetshavere som tiltaket kan få virkninger for.

Departementet gir ikke samtykke til forhåndstiltredelse, jf. oreigningslova § 25 før eventuelt skjønn er krevd.

6. Vedtak

NVEs vedtak av 8. desember 2017 om konsesjon og tillatelse til ekspropriasjon stadfestes med de endrede vilkår som følger av punkt 4 ovenfor.

Departementet ber NVE utarbeide oppdatert anleggskonsesjon.

Dette vedtaket kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28, tredje ledd, første punktum.

Med hilsen

Trond Ulven Ingvaldsen (e.f.)
avdelingsdirektør

Tollef Taksdal
underdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Aust-Agder fylkeskommune
Birkenes kommune
Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder
Norges vassdrags- og energidirektorat

Adresseliste

Ann-Gerd Væting
Sunde
Christer Birkeland
Frank Væting
Kjell Asdal
Lillesand og omegn
Turistforening
Motvind -
folkeaksjonen mot
vindmøller i Birkenes
Naturvernforbundet i
Vest-Agder
Steinar Ånesland
Trond Harstad
Trygve Løland